

TNC-Aktuellt:

Tekniska nomenklaturcentralen
 Box 5243
 102 45 STOCKHOLM
 Tfn 08-24 92 90

SPRAKKONGRESS I LUND

Den andra veckan i augusti förvandlades Lund i ett slag från en semester- och sommarlovsöde småstad till en myllrande kongresstad. AILA, den internationella sammanslutningen för tillämpad språkvetenskap, hade denna gång valt Sverige som värdnation för den generalmönstring av nya och gamla kunskaper som organisationen har vart tredje år. Bland de 1 100 som myllrade fanns också Einar Selander och Kjell Westerberg för TNCs räkning.

Att tillämpad språkvetenskap kan vara nästan vad som helst, fanns det en hel del exempel på. Så ingick t.ex. föredrag om både israeliska spåkvinnors "fackspråk" och den strukturering av ordförrådet som sker i våra hjärnor i gynnsamma fall. "Ingick" var i det sistnämnda fallet tyvärr enbart i programmet. Det föredraget utgick liksom alltför många andra, åtminstone inom terminologi- och fackspråksområdet.

Dessa ämnen ger nu ingen rättvisande bild av det totala utbudet. Kvantitativt sett dominerade de gamla kända tillämpningarna: undervisning, översättning och kommunikation mellan olika grupper i samhället. Till den sistnämnda huvudgruppen hörde terminologi- och fackspråksavsnitten, som dock var magrare än man kunnat hoppas på. Terminologisektionen tog slut efter tre dagar, trots att den "späddes ut" med mer än hälften lexikografi. Även de tre dagarna blev tämligen ihåliga på grund av återbudet.

Språkkongress i Lund.....	s.1
Fackspråkssymposium i Köpenhamn.....	s.2
Lag och Term.....	s.3
Notiser.....	s.4

Allmänt sett kan man konstatera, att för samtliga områden gällde att föredragen nästan utan undantag behandlade detaljer. Tidsbegränsningen (20 minuter) avskräckte väl de flesta från att ge någon mera översiktlig eller visionär presentation. Att det låter sig göras, visade Einar Selander, som talade om vad en terminological central borde syssla med, "What should a terminology centre do?"

•
 Han pekade på de olika förutsättningar som gäller i olika länder och slog

fast att varje central i första hand måste lösa de termproblem som tillhör det egna språkområdet. Översättningarna av termer bör baseras på terminologiarbeten utförda vid andra terminologicalentraler, som har ansvar för språket i fråga.

Ett nät av nationella, regionala och internationella centraler av detta slag skulle inte nöja sig med att kunna erbjuda snabba och bra översättningar av facktermer. Terminologicalentralerna skulle i stället främst ha en språkplanerande uppgift med de krav som detta ställer på centralens organisatoriska uppbyggnad och mångsidighet. Kraven, som preciserades och exemplifierades, rör både teoriutvecklingen och den praktiska tillämpningen. Dessutom berördes finansieringsfrågan och betydelsen av kontakter med de verkliga brukarna av facktermer.

De föredrag som för övrigt var mest av intresse för TNC var:

Reichling, A. (Luxemburg) Feeding a terminological data bank,

Bühler, H. (Österrike) General theory of terminology and translation studies,

Ilson, R. (England) Definition structure and clause structure,

Raventos de Castro, D. (Venezuela) A terminology bank for a scientific and technological university and community.

Den sistnämnda redogjorde för ett stort upplagt, praktiskt inriktat terminologiprojekt i sitt land. Hon hänvisade bl.a. till det samarbete som hon haft med EURODICAUTOM och TNC. Hon hade för övrigt fått impulser till sin verksamhet under det symposium i terminologi som ägde rum 1977 på Hawaii under Einar Selanders ledning.

Robert Ilsons vidareutveckling av Philip Goves ideer om definitionsskrivning kan vara till nytta i terminologiarbetet. Han gjorde en jämförelse mellan "fraser" och "definitioner", där man ställer flera krav på en definition än på en sats. Alla språkligt acceptabla fraser duger inte som definitioner, medan man på en acceptabel definition bl.a. måste

ställa kravet att den utgör en språkligt acceptabel fras. Möjligheten att avgöra vad som är "språkligt acceptabelt" är dock helt olika för de två företeelserna. Enligt Ilson är det språkkänslan som gör att man reagerar på felaktigt konstruerade fraser, medan reaktionen oftast uteblir, när man stöter på en språkligt felaktig definition.

Därför ställde Ilson upp ytterligare tre kriterier, som skall kompensera bristen på språkkänsla för hur definitioner bör skrivas. Grundförutsättningen var som nämnts att varje definition skall uppfylla de krav man ställer på en grammatisk fras. Utan rangordning anger han följande krav:

1. En definition skall i möjlig mån kunna ersätta den term som den definierar. Den skall vara maximalt oberoende och kontextfri.

2. Det skall finnas en klar redovisning av vad som ingår i själva definitionen och vad som inte ingår (t.ex. exemplifiering eller orienterande uppgifter).

3. Definitionen bör bara innehålla information som är nödvändig för att entydigt identifiera det som skall definieras.

Trots de ofullkomligheter som nämnts, blev helhetsintrycket från kongressen mycket positivt. Det berodde främst på att arrangörerna hade lagt ned ett enormt förberedelsearbete, vilket bl.a. resulterade i att vi i god tid fick ett sammandrag av samtliga föredrag (AILA 81 Proceedings I. Sections and Workshops. Över 600 sidor!) förutom en löpande service som var perfekt.

Kjell Westerberg

FACKSPRAKSSYMPOSIUM I KÖPENHAMN

I nära anslutning till AILAs internationella kongress i Lund hölls den 17-19 augusti ett europeiskt fackspråkssymposium i Köpenhamn. Det

var det tredje i sitt slag och hade arrangerats av Unesco ALSED LSP Network, AILA Commission on LSP och (framför allt) The LSP-Centre of the Copenhagen School of Economics, dvs. Handelshøjskolen, i vars lokaler programmet genomfördes. (LSP=Language for Special Purposes).

Temat för symposiet var "Pragmatics and LSP". Föreläsningarna var grupperade i fyra sektioner: Text typology, Speech Acts & Communication, Terminology-Lexicography Translation-Interpreting och Didactics. I sektion 1 uppehöll sig Josh Ard (USA) under rubriken The Pragmatics of Mathematical Discourse vid det kontrapunktiska samspelet i det tredelade matematiska uttryckssättet: text, formler, grafisk framställning. En mera smalspårig undersökning redovisade Betty Lou Dubois (USA) i The Creation of Noun Phrases in Biomedical Journal Articles, sambandet med likartade fenomen i andra fackspråk och i allmänspråket efterlystes. Med ganska likartad klassifikatorisk glöd analyserades stilvarianter i The Problem of Style Classification in LSP av Rosemarie Gläser (DDR) och i Fachsprachen und Textsorten av Hartwig Kalverkämper (BDR), medan den språkligt vittfammande Jan Ulijn (Holland) gav sin syn på Universals and Variants in Scientific and Technical English, French, German and Dutch. Det lexikala utfallet av hans undersökning visade inte oväntat på ökad andel (grekiska och latinska) neologismer i fackspråken och därmed sammanhängande berikning av allmänspråket (på den syntaktiska nivån ledde hans undersökning till motsatt slutsats). I den sektion där terminologiska frågor behandlades gav Abraham Solomonick (Israel) en detaljerad beskrivning av The Problem of "Word-Groups" Classification for Compiling Alphabetic Key-Lists in Multilingual Dictionary. Problemet refererades till en trespråkig (hebreisk-engelsk-rysk) Pedagogical Dictionary, där särskilt inverteringen i flerordstermer hade vållat bekymmer. Under den tilltalande rubriken Pragmatische Überlegungen bei der

Anlage von Fachwörterbüchern ägnade sig Antonin Kučera (BDR) överraskande nog huvudsakligen åt kritiska anmärkningar till en nyutkommen tysk encyklopedi - diskussionen efterlyste enträget konstruktiva reformförslag. Av intresse för svensk publik var i undervisningssektionen Christer Lauréns (Finland) redogörelse för Aspects on the Balance Between Language and Specific Fields of Learning when Teaching LSP och föredraget av Christer Pahlsson (Finland) On the Pragmatics of Semantic Selection under Restricted Resource Conditions among LSP-Learners.

Einar Selander

LAG OCH TERM

Språket i lagar och annan författningstext diskuterades en septemberdag i kvarteret Rosenbad, dit bl.a. justitiedepartementet flyttade i somras. En del termfrågor kom upp till behandling. Det mesta av diskussionen rörde emellertid allmänna och stora ting, såsom hög abstraktion i lagtext, bristande anpassning till andra läsare än jurister, försök att skriva mer allmänt begriplig lag.

Den förste som tog upp en termfråga var Olof Bager, som representerade SIS. Värdeladdade ord hörde inte hemma i lagspråket, hävdade han. Ord som rusdryck och allmännyttig bostad borde därför undvikas.

En liknande synpunkt redovisade Claes Göran Kjellander från Svenska Dagbladet, som ville rekommendera lagstiftarna att alltid låta orden stå för vad de betyder: primär förhandlingsskyldighet är inget bra namn för något som inte har med förhandling att göra.

Terminologiskt intresse hade också ett annat av Kjellanders exempel. Man har skapat orden basbelopp och basenhet som namn för två skilda begrepp. Den yttre likheten mellan de två orden och det förhållandet att de dyker upp i

likartade sammanhang gör det mycket svårt att hålla isär begreppen.

Juristerna måste ge sig tid att för journalisterna förklara de svåra orden i lagar som journalisterna skall skriva om, manade Kjellander. (Lars Algotsson gav honom småningom ett tröstens ord: en del av de svåra orden är redan förklarade i ordlistor, t.ex. i TNCs Plan- och byggtermer.)

Olof Bager erinrade om det arbete som SIS och TNC utför inom terminologifältet. Han efterlyste en sammanställning av alla juridiska ord som är definierade i lagtext och en undersökning av den terminologiska konsekvensen inom och mellan lagar.

Ett exempel på inkonsekvens eller stilistiskt motiverad variation gavs av rättschefen i statsrådsberedningen, Claes Eklund. På tal om de uppgifter som vid regeringsskifte vilar på riksdagens talman nämns i regeringsformen "samråd" och "överläggning". Många har grubblat över om de båda orden avser detsamma eller om de betecknar t.ex. skilda stadier i talmannens kontakter med partiledarna. Avsikten hade dock inte varit att göra en distinktion, utan de båda orden skulle beteckna samma aktivitet.

NOTISER

18 000 Eltermer under 75 år

Vid IECs (International Electrotechnical Commission) möte i Montreux i juni i år firade organisationen sitt 75-årsjubileum. Terminologikommittén, som varit med ända från början, kunde redovisa mer än 18 000 termposter på elområdet.

Inom IEC har det tekniska arbetet varit uppdelat i smala sektorer för olika uppgifter, t.ex. roterande maskiner, kablar och ledningar, integrerade kretsar. För att koordinera arbetet inrättades tidigt flera "horisontala kommittéer" för

storheter och enheter, grafiska symboler och terminologi. Terminologikommitténs betydelse framgår av att denna fick beteckningen TC 1, den första i raden av tekniska kommittéer.

Den första utgåvan av den internationella elektrotekniska ordlistan (IEV) omfattade 2 000 termposter och utkom 1938. Den hade definitioner på engelska, och termerna var dessutom översatta till tyska, spanska och esperanto. Svenska termer utarbetades liksom norska och danska och utkom som TNC-publikationen TNC 15 år 1951.

Mellan 1956 och 1970 utkom 24 kapitel i separata volymer som den andra utgåvan av IEV med sammanlagt ca 11 000 termposter. Denna gång ingick svenska som ett av de nio språken. De övriga nya språken var italienska, holländska och polska. Esperanto hade utgått.

Den tredje utgåvan har indelning med fler rubriker än den föregående. Med hänsyn till skillnader i utvecklingstakt inom olika områden kommer man i fortsättningen att revidera varje avsnitt så snart behov föreligger, utan att invänta övriga områden.

Ett register med engelsk och fransk ingång och hänvisning till termens nummer ger en samlad överblick över hela området. Den senaste utgåvan utkom 1979 och upptog då 14 000 termposter, men redan idag har antalet ökat till ca 18 000. En sådan tillväxt visar hur snabbt register i form av tryckta böcker blir inaktuella. På framställning av Sverige fattade TC 1 emellertid förra året ett beslut om att tillhandahålla hela IEV även i maskinläsbar form i en databank. Vid nästa möte i TC 1, som hålls i Rio de Janeiro 1982, kommer en rapport om hur långt termbanken avancerat.

Den internationella Teleordboken

Mellan IEC och ITU (International Telecommunication Union) pågår ett samarbete om en gemensam teleordbok.

Arbetet leds av en styrgrupp (JCG) som också hade sitt sammanträde i Montreux (se ovan). Härvid konstaterades att tre omfattande avsnitt nu sänts ut på remiss: "Switching" (kopplingsteknik), "Telegraphy and data transmission" och "Telephony". Vidare förelåg som ett separat dokument ett antal allmänna teletermer, bl.a. "broadcast videography" (text-TV), "interactive videography" (teledata) och "telematics" (telematik).

Nyheter från INFOTERM

Ny tidskrift: TERMNET NEWS

I april 1981 utkom det första numret av tidskriften TERMNET NEWS. Tidskriften vill informera om de olika terminologiska aktiviteter som pågår världen över så att dubbelarbete och överlappningar skall kunna undvikas.

TERMNET NEWS är språkrör för TERMNET - det internationella nätverket av termarbetande specialister och organisationer (för utförlig presentation av TERMNET, se TNC-Aktuellt 1979:1 s. 2). Den skall vara ett diskussionsforum för alla TERMNET-medlemmar - av vilka TNC är en - och försöka vara en hjälp för dem i deras praktiska arbete.

TERMNET NEWS beräknas utkomma fyra gånger om året. Varje nummer skall normalt innehålla fem huvudavsnitt:

- ledarartiklar
- presentation av olika institutioner
- nyheter inom terminologiområdet
- lägesrapporter och resultat från pågående forskning
- Infoterm Newsletters

TERMNET NEWS publiceras av Infoterm i samarbete med Direction générale de la terminologie et documentation, Secrétariat d'Etat, Canada.

Intresserade kan prenumerera genom:
Infoterm
Postfach 130
A-1021 WIEN
Österrike

Ny publikation: Infoterm Series 6

Ett symposium om teoretiska och metodologiska problem inom terminologi hölls i november 1979 i Moskva (för sammanfattning av symposiet, se TNC-Aktuellt 1979:6, s.2). Arrangörer var Infoterm (Internationella informationscentralen för terminologi), AILA, AN SSSR (Sovjetvetenskapsakademien), Gosstandard (Sovjetunionens standardiseringsorgan) och VNIKI (Sovjetunionens forskningsinstitut för ingenjörsinformation).

Dokumentationen från symposiet har nu kommit såsom Infoterm series 6 med titeln "Proceedings of an international symposium convened by Gosstandard, VNIKI, Akademiya Nauk SSSR, Infoterm, AILA" (K.G. Saur, 1981, ISBN 3-598-21366-2).

Publikationen innehåller i fullständig form alla föredrag som presenterades vid symposiet. Samtliga föredrag återges på engelska och ryska. Följande huvudämnen behandlades:

- lägesrapport från den terminologiska forskningsfronten, utvecklingsperspektiv
- samordning och standardisering av terminologi
- automatisering i samband med terminologiarbete
- terminologi och dess samband med andra vetenskaper
- utbildning i terminologi
- rekommendationer.

Under rubriken Utbildning i terminologi presenteras Einar Selanders bidrag på symposiet.

Erik Ingelstam
representantförsamlingens ordförande
t.o.m. 1983

Stryrelsen för teknisk utveckling, STU, har på regeringens uppdrag beslutat att för tiden t.o.m. 31 december 1983 utse professor Erik Ingelstam till ordförande i TNCs representantförsamling.

Till revisor för samma tid har STU utsett departementssekreteraren Sten Henkow.

Studiebesök från Europakommissionen i Luxemburg

Många av organen inom de europeiska gemenskaperna har en egen översättningstjänst knuten till sig. Oftast ingår i den en särskild terminologibyrå. Så är fallet även hos den avdelning av Europakommissionen som har sitt säte i Luxemburg. I byråns danska del arbetar terminologen Peter Amundsen. I samband med ett ISO-uppdrag i Norge gästade Amundsen TNC i juni 1981.

Peter Amundsen är dansk representant i den arbetsgrupp som inom Europakommissionen ansvarar för utvecklingen av översättningstermbanken EURODICAUTOM. Samtalen mellan Amundsen och TNC-personalen kom därför att röra sig mest inom området datorstött terminologiarbete och termbanker.

TNC har tidigare överlåtit maskinläsbart terminologiskt material till EURODICAUTOM, och Amundsen redogjorde med exempel från TNC-data för hur man behandlar nya termposter som skall anslutas till banken.

Vidare granskade Amundsen tillsammans med TNC-personal en ämnesgrupperad sammanställning av innehållet i EURODICAUTOM som en förberedelse till eventuella gentjänster från kommissionens sida. I samband med den mer storskaliga termbanksdriften hos TNC kan det ju bli intressant att pröva material som framställts utanför Sveriges gränser.

TERMDOK i fortsatt provdrift av 3RIP

Den kostnadsfria provdriften av TERMDOK i det svenska databassystemet 3RIP skulle ha upphört den 30 juni 1981. Uppdragsgivaren, DFI (Delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning), har emellertid reviderat sina planer för provdriften och låter den nu pågå fram till årsskiftet 1981-82.

För TNCs terminalkunder betyder detta att driften fortsätter precis som förut. För dem som eventuellt var

intresserade av att prova TERMDOK via terminal, men som av något skäl inte hade tid under första halvåret 1981, kommer nu alltså en ny chans. Vänd er till TNC om ni vill ha upplysningar. Information om TERMDOK via terminal finner ni också i de flesta av TNC-Aktuellt-numren från 1980, främst nummer 1 och 6.

Fackspråksmöte på SÖ

Skolöverstyrelsen (SÖ) hade till sin sedvanliga (och sista) gymnasieinspektörskonferens inbjudit företrädare för "ASLA Fackspråk" att den 20 augusti 1981 orientera om Fackspråk i gymnasieskolan enligt följande program:

- Max Gorosch: Behovet av undervisning i fackspråk
- Einar Selander: Terminologi och nomenklatur
- Erik Egersten: Undervisning i fackspråk

Under punkten terminologi och nomenklatur behandlades bl.a. följande frågor:

- Vad säger läroplanen?
- Vad har terminologin för uppgift?
- Vad har den eftergymnasiala världen för krav på terminologisk kunskap?
- Hur behandla terminologiska frågor i gymnasieskolans undervisning?

I en efterföljande diskussion framfördes starkt intresset för åtgärder till hjälp för lärare och elever i gymnasieskolans fackspråkssituation, påtagligt besvärlig i flertalet ämnen och därför lämpad för nya former av ämnessamverkan.

Språkkonsulter på studiebesök

Ett tiotal studerande från språkkonsultlinjen vid Stockholms universitet besökte TNC under två timmar den 28 september. De fick information om TNCs arbetsmetoder och hjälpmedel (termbank, kartotek, bibliotek).